

Petri Karttunen:

Saarnakurssi 2013

A. JOHDANTO

- Saarnakurssi 2013
- ke 28.8. klo 14-17 AT102
- ma 2.9. klo 12-14 AT 102
- ryhmäyöskentely
- ke 18.9. klo 12-15 AT 100

Saarna on oleellinen osa kirkon...

- liturgiaa
- julistusta ja opetusta
- sielunhoitoa
- evankeliumin julistus, saarna on kirkon tuntomerkki

Mistä on huonot saarnat tehty?

Kokonaisen teologisukupolven saarnaharjoituksia ohjannut TT Juhani Forsberg:

”Suomalainen saarna on nykyisin liian usein tekstistä kirjoitettu essee. Sen lukeminen ei ole vielä mikään saarna.”

”Toinen äärilaita on tietenkin ne vapaasti pidetyt puheet, joita ole edes kunnolla valmisteltu.”

Luentosarjan teemoja

Ke 28.8.

- Johdanto
- Kristillisen saarnan juuret
- Sanan ja saarnan teologiaa
- Uskon kieli ja saarnan kieli

Ma 2.9.

- Klassisen retoriikan opetuksia
- Saarnan valmistaminen

Ke 18.9.

- Saarnan pitäminen
- Saarna koskevat säädökset ja ohjeet
- Toimitus- ja tilannepuheet

B. SAARNAN JUURET

Jumalanpalveluksen vanhatestamentilliset juuret

- *Temppeli- palvelus ja pääsiäisateria*
- *Synagoga-jumalan-palvelus*

Synagogajumalanpalvelus

- Kiitoslaulu (esim. Ps. 145-150)
- Pyhä (Jes. 6:3) ja vastaus
- Uskontunnustus (5 Moos. 6:4)
- Kymmenen käskyä rukouksineen
- 18 rukousta
- Katumuspsalmi, synnintunnustus ja armon anominen
- Toorateksti
- **Profeettateksti ja sen selitys**
- Aaronin siunaus

Kaikkien saarnojen äiti

Jeesus tuli Nasaretiin, missä hän oli kasvanut, ja meni sapattina tapansa mukaan synagogaan. Hän nousi lukemaan, ja hänelle ojennettiin profeetta Jesajan kirja. Hän avasi kirjäkäärön ja löysi sen kohdan, jossa sanotaan:

*-- Herran henki on minun ylläni,
sillä hän on voidellut minut.
Hän on lähettänyt minut
ilmoittamaan köyhille hyvän sanoman,
julistamaan vangituille vapautusta
ja sokeille näkönsä saamista,
päästämään sorretut vapauteen
ja julistamaan Herran riemuvuotta.*

Hän kääri kirjan kokoon, antoi sen avustajalle ja istuutui. Kaikki, jotka synagogassa olivat, katsoivat tarkkaavasti häneen. Hän alkoi puhua heille: **"Tänään, teidän kuultenne, on tämä kirjoitus käynyt toteen."** Kaikki kiittelivät häntä ja ihmettelivät niitä armon sanoja, joita hänen huuliltaan lähti. Luuk. 4:16-20

Ehtoollisen (messun) asettaminen

- *Herramme Jeesus Kristus, sinä yönä, jona hänet kavallettiin, otti leivän, siunasi (+), mursi ja antoi sen opetuslapsilleen sanoen: Ottakaa ja syökää, tämä on minun ruumiini, joka annetaan teidän puolestanne. Tehkää se minun muistokseni.*
- *Samoin hän otti maljan, kiitti (+) ja sanoi: Ottakaa ja juokaa tästä, te kaikki. Tämä malja on uusi liitto minun veressäni, joka vuodatetaan teidän puolestanne syntien anteeksiantamiseksi. Niin usein kuin te siitä juotte, tehkää se minun muistokseni.*

Sanan ja ehtoollisen yhteys

- Kuuliaisuudesta Kristuksen käskylle hänen seuraajansa kokoontuivat "murtamaan leipää". Leivän murtamiseen liittyi erottamatta hänen opetustensa ja tekojensa muistaminen.
- Ylösnousseen ilmestymiset olivat vakuutena siitä, että juuri tässä muistamisessa Herra itse on läsnä.
- Näissä kahdessa – evankeliumin julistamisessa ja ehtoollisen sakramentissa – ylösnoussut Kristus on läsnä ja toimii kokoontuneen seurakunnan keskellä.

Pietarin helluntaisaarna, Apt. 2: 14-40

Olisiko meillä evankeliumeja tai koko uutta testamenttia ilman apostolien ajan saarnaa?

- Ensimmäisen sukupolven aikana saarna oli yleensä Jeesuksen sanojen ja tekojen muistelemista ja soveltaminen seurakunnan tilanteeseen.
- Sitä oli myös apostolien kirjeet ja niiden lukeminen jumalanpalveluksissa
- Evankeliumit syntyivät talteen kirjoitetusta Jeesuksen tekojen ja sanojen muistelemisesta.
- Niiden kautta muistelemisen tilalle tuli evankeliumin lukeminen ja siitä saarnaaminen
- Varsin varhain joidenkin tapahtumien muistelemisen ja evankeliumitekstien

lukeminen tapahtui tiettyyn juhla-aikaan
vuodessa

Vanhassa kirkossa teologi-nimen sai sananpalvelija, jonka elämää hallitsi...

- Jumalan läsnäolo ja hänen rakkautensa salaisuus (spiritualiteetti)
- Sitoutuminen kuulijakuntaan ja sen elämäään (elämänläheisyys)
- Tarjolla olevan tiedon arvostus ja hyödyntäminen julistuksessa (sivistys, filosofia, retoriikka)

Nämä ovat edelleen tärkeitä edellytyksiä saarnaviran hoitamisessa

Johannes Krysostomos 347 - 407

- Sai retoriikaltaan vaikuttavilla saarnoillaan lisänimen Kultasuu.
- Saarnoja on säilynyt teoksessa "Homiliat"
- Oli erityisesti huolissaan köyhien hengellisistä ja maallisista tarpeista.
- Puhui suorasukaisesti ja elämänläheisesti myös vallassa olevien ja rikkaiden ja väärinkäytöksiä vastaan.

Ordo fratrum praedicatorum

- Keskiajalla kansankielinen saarna oli kerjäläismunkkien, erityisesti dominikaanien kutsumuksena, Suomessakin.

- Myös augustinolaissääntökunta, jonka piirissä Luther kasvoi, piti kansankielistä saarnaa tärkeänä tehtävänä.

C. SAARNAN TEOLOGIAA

Kristillisessä uskossa on syvimmältään kysymys mysteeristä, paradoksista, joka ei ole rationaalisesti selitettävissä

Khalkedonin konsiili v. 451 Kristuksen kahdesta luonnosta:

- Kristus on tosi Jumala ja tosi ihminen; sekoittamatta, muuttamatta, jakamatta ja erottamatta
- *Khalkedonin kaksiluonto-oppi on Lutherin sana-, sakramentti-, ja kirkko-opin perusta. Se tulee esiin myös kuvassa kristitystä: simul iustus et peccator*
- **Näissä inkarnaation salaisuus tulee jatkuvasti todeksi**
 - Henki aineessa
 - Jumala on inhimillisessä
 - Elämä kuolleessa
 - Ääretön rajallisessa
 - Ikuinen aikaan sidotussa
 - Täydellinen epätäydellisessä

Pyhä Raamattu kuin Kristus itse

Kokonaan ihmisten sanoja ...

- Ihmisen sanat ja kieli ovat aina rajallisia.
- Kirjoittajat ovat sidoksissa aikansa kulttuuriin ja maailmankuvaan, omaan elämänhistoriaansa.
- Kirjoituksillakin on oma kontekstinsa, alkuperäinen kuulijakunta ja sen tilanne.

- Käännökset ja sanan julistaminen ovat parhaimmillaankin aikaan sidottua tulkintaa.

... mutta samalla kokonaan Jumalan sanaa

- Jumala toimii siinä, mikä on rajallista ja inhimillistä (inkarnaatio)
- Hän lähestyy ihmistä sanassaan ja antaa löytää itsensä.
- Sanan kautta Pyhä Henki luo yhä uutta elämää.
- Sanan julistaminen ja vastaan-ottaminen on Jumalan jatkuvaa pelastavaa toimintaa.
- **Vertailun vuoksi rationaalisempaa sanan teologiaa:**
 - Koraani (< lukea julki)
 - Muhammedin mukaan täydellinen Koraani oli olemassa taivaassa. Se ilmoitettiin profeetan kautta pala palalta.
 - Fragmenttikokoelma koottiin mekaanisesti pituusjärjestykseen, ei loogisesti sisältöä tulkiten.
 - Vain tietyllä arabian murteella kirjoitettu kooste sai pyhän kirjan aseman, muut versiot piti polttaa.
 - Käännöksillä ei ole pyhän kirjan asemaa.
 - Ääneen lukeminen on oleellista. Saarnavirkaa, pappeutta ei ole.
 - Usko on Allahin profeettansa kautta ilmaisemaan tahtoon alistumista (< islam)
 - Saarnaksi kutsutaan opetuspuheita. Ne ovat uskon inhimillistä soveltamista arkielämään (ja politiikkaan), eivät Jumalan sanaa.

Sana - Kristus

- Kristitylle Raamatun ydin on hyvä sanoma on Jeesuksesta Kristuksesta.
- Raamatun sanassa kuuntelemme hänen ääntään ja annamme hänen ohjata meitä luokseen ja lähimmäistemme luo.
- Ei ole kristillistä seurakuntaa eikä yksityistä kristittyä ilman Sanaa, jonka kautta Kristus liittää meidät itseensä.

Vanhan kirkon opettajat näkivät Raamatun sanomassa kolme tasoa

- Historiallinen
- Eettinen
- Hengellinen
- Kaksi ensin mainittua palvelee kolmatta, Jumalan puhetta itsestään

”Hengellinen” viittaa henkeen, ihmisolemuksen kaikkein pyhimpään.

Luther käyttää (Marian ylistysvirren selityksessään) ilmestysmajaa ja temppeliä ihmisolemuksesta ihmisolemuksen kuvana.

- **Esipiha - Ruumis**
ulkoinen olemuksemme
- **Pyhä – Sielu**
tajuntamme
- **Kaikkein pyhin – Henki**
”sydän”, tajuntamme takana

Lutherin saarnan teologiaa:

- **Jumalan sana on aina uutta luovaa, vaikuttavaa sanaa.**
- **Julistetussa sanassa toimii Kristus itse.**
- **Saarnan tehtävä on palvella Kristusta, tehdä tilaa hänen pelastavalle työlleen.**
- **Papin virka on ennen muuta sanan palvelijan virka, saarnavirka**

Augsburgin tunnustus

- ”Seurakuntamme opettavat, ... että vanhurskaus annetaan lahjaksi Kristuksen tähden uskon kautta.”
- ”Jotta saisimme tämän uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka.”
- ”Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan.”

Saarnan teologiaan vanhoissa virsissä

Virsi 194: 6

*Sydämeni avaa,
ota majaksesi,
temppeleksi Hengellesi,
että Isän kasvot,
Kristus, kirkastaisit,
minussakin muodon saisit.
Kaikessa katsella
anna hyvyyttäsi,
elää edessäsi.*

Gerhard Tersteegen 1729

Virsi 203: 1

*Käy sydämeni temppeliin,
sen avaan, Jeesukseni.
Sanalla, esimerkillä
käy opettajakseni.
Sun ristiäsi kirkasta
ja voimaa kuolemasi.
Vain sinuun anna juurtua
ja elää armostasi.*

Johan Kahl 1745

Pietismin saarna

Kuulijat jaoteltiin kolmeen joukkoon. Kutakin niistä puhuteltiin saarnassa vuorollaan:

- Suruttomassa tilassa olevat
- Herätyksen tilassa olevat
- Pyhityksen tilassa olevat

Saarnalla on monta tehtävää

”Puhtaan evankeliumin julistaminen ja opettaminen”

Saarna ...

- **kutsuu** (*missionaarinen*)
- **paljastaa** (*synnin paljastava*)
- **opettaa ja selittää** (*katekeettinen*)
- **lohduttaa** (*pastoraalinen*)
- **vaikuttaa ja puhuttelee** (*eksistenttinen*)
- **kehottaa ja kannustaa** (*pareneettinen*)

D. SAARNAN JA USKON KIELESTÄ

Kielellä on kaksi perustehtävää: Se

1. **välittää informaatiota**
2. **luo yhteyden**

- Mikä luo toisten välille yhteyden, saattaa sulkea toiset ulkopuolelle.
- Kannattaa siis miettiä, millaista kieltä missäkin tilanteissa käyttää.

Miten puhua Jumalasta, kun ...

- inhimilliset sanat ovat rajallisia ja
- ihmiskieli liittyy aistittavaan arki-todellisuuteen.
- Miten puhua todellisuudesta, jota ”silmiä ei ole nähnyt eikä korva kuullut?”

Uskon kieli

- Raamatun ja yleensä uskon kielessä avainsanat ovat kuvia.
- Samalla sanalla on eri merkitys arkikielessä ja uskon kielessä.
- Raamatun kielessä myös kertomukset ovat tärkeitä kuvia riippumatta tapahtumien historiallisuudesta.
- Monet uskon kielikuvat viittaavat kertomuksiin. Ilman kertomuksen tuntemista kielikuva ei avaudu.

- On tärkeää huolehtia siitä, että uskonkieli ja sen kuvat avautuvat kuulijoille ja tulevat siten ymmärretyiksi.

Sanojen erilainen merkitys arkisessa ja hengellisessä kontekstissa, esim.:

- maailma, taivas, vesi, sade, hukkuu, pilvi, tuuli
- pimeys, valo, aurinko, kirkkaus, tuli, lamppu ...
- elämä, kuolema, pelastaa, sairastaa, parantaa
- ruumis, sydän, pää, henki, liha, veri, sielu ...
- nukkua, herätä, valvoa, syödä, juoda, nälkä, jano ...
- ruokkia, vilja, leipä, manna, hedelmä, viini...
- siemen, kylvää, kasvaa, sato, kuihtua, kaataa
- riisua, alaston, pukea, puku, varusteet ...
- vaeltaa, tie, eksyä, langeta, uupua, päästä perille ...
- taistelu, vihollinen, tappio, voitto, rauha
- maksaa, palkka, ostaa, lunastaa, velka, perintö ...
- vapaus, orjuus, vankeus, päästää, sitoa ...
- hallita, hajottaa, valta, valtakunta, kuningas ...

Matt. 13:34

- Kaiken tämän Jeesus puhui väkijoukolle vertauksin. Vertauksitta hän ei puhunut heille mitään, jotta tämä profeetan sana kävisi toteen:

Minä avaan suuni ja puhun vertauksin, tuon julki sen, mikä on ollut salattua maailman luomisesta saakka.

Uskon kieltä ei pidä välttää.

Sitä on avattava.

- Ilman uskon kieltä on mahdoton välittää Raamatun ilmoitusta Jumalasta.